

tots els caients de l'Aitana (Sella, Finestrat), a la Vall de Godalest... (1961-63). Només a la Font d'En Car-ròs fluctuaven entre una forma i l'altra, i a Teulada m'observà l'informant que ell deia *àguila* però que els llauradors pronunciaven *àliga*. No lluny d'allà degué haver-hi una zona antiga de resistència de la forma conservadora, car a Tavernes de Vallidigna, el que se sentia era *àiles*.

En el domini del dialecte rossellonès les coses es compliquen perquè des d'antic es tendia allà a eliminar els esdrúixols. Solament a l'Alta Cerdanya resistí l'esdrúixol, i allí encara se sent *àligə* fins avui (Estavar, 1959), i amb caràcter més isolat anoto el mateix (junt amb algun altre proparoxíton) a Flaçà de Conflent. Per allò, la reducció secundària, sigui a *àlgə* sigui a *àggə*, que és pròpia d'aquelles terres en general; però en algun punt molt conservador —i això fins a l'extrem Nord, en el Capcir— existí l'*àli*, encara mantingut per la toponímia: als Angles l'informant m'aclariria que *lu Rok de l'Ali* volia dir «de l'*àkkə*», i el de Formiguera, assenyalant el mateix cim, digué *də l'àkkə*. A la Vall de Noedes la coexistència d'un veral dit l'*àligə* amb un cim *Roc da l'àggə* fa pressentir el mateix estat de coses. I en d'altres llocs la repugnància pel proparoxíton conduí a una solució *àlgyə avui pronunciat l'*àlgi*, a Tuès, si bé algú interrompé observant que aquell home parlava malament, per l'*àlgə*. Altrament sento *àlgə* a la Roca d'Albera, i d'altra banda a tot el Conflent: a Vernet i Castell de Canigó, Escaró, Estoer (*Roc de l'àlgə*, i cuiten a explicar-me que «s'hi posen *ləx àlgəs*»), Orellà, Évol i Jújols, i em calgué arribar fins al caire del Fenollet per sentir la forma occitanejant *àggə*, a Tarerac.

Acabem observant que a Alzira constato que els falcons reben de la gent el nom d'*àlizez lebrères*

(1962).
 DERIV.: *Aguilenc* [1575 «lo qui té lo nas *aguilenc*: *aquilinus*; lo qui té lo nas rom ---», OPou, *ThPu.*, p. 247; però el terme català legítim és *nas d'àliga*, Belv.]³ *Aguilenyar (*AlcM*) forma inexistent: és un 'vell llogaret i església muntanyenca' dita *Guilanya*, AQUILINIANUM, nom romà derivat del NP *Aquilinus*. *Aguilera*. *Aguileta*.⁴ *Aguiló* [*Spill*, v. 6743; *aligot*, Verdaguç, *Canigó* I, 2.4]. *Aligard* (Olot). *Aguilard* cognom (és clar que no és cap NP germànic, com voldria *AlcM*, ni tampoc alteració d'*Aguilà(r)*). *Aligat* (*Vayreda*, *Fauna Ornit.*); *aligatò* (Alcover, *Rond.* I, 28). *Aligot* [1803, Belv.; Verdaguç,⁵ *Atl.* IX, p. 244]; antic *aguilot*, St. Vicent Ferrer, *Sermons* II, 211.19. *Aliguenya* (*aguilenya*, 1780, Palau), no és pròpiament derivat d'*àguila* sinó provinent d'*aquelegia*. *Aguilando* i altres variants valencianes per 'capta nadalenca' o 'estrena', no ve d'*àguila*; etim. i variants, aplegades DCE I, 62-63 (s. v. *aguinaldo*) (i *alguirando*, Belv.).

¹ Allà també existeix *àliga*, però com a forma rústica: és la que usava AMAlcover (*Rondalles* I, 28). —² A Farrera (1934), dada de la qual em mallo per què altrament en tots els pobles de Cardós i Vall Ferrera vaig sentir *àliga*. No cal dir que hi ha hagut sempre alguns punts on cercles afins al mes-

tre d'escola (bé pot ser també el cas d'Espolla), s'han apartat de l'ús comú. Z. Rocafort el 1899 (*BCEC* IX, 70) donava *àliga* com a forma pròpia de la Poble de Segur. Anoto *àliga* a Barruera (1953), Manyanet, Cabdella, Llessui (1958), etc. —³ També es va usar algun cop *aguileny* en cat. ant.: «lo nas --- no era *aguileny* ne era de bugia», B. Metge, *Ovidi Enamorat*, ed. Riquer, 94.9: és el mateix text on s'assenyala algun altre mot sorprenent com *mels*; acceptem-lo com a bo mentre no es demostrí el contrari. —⁴ 'Moneda de 5 cèntims': a València, Rafelguaraf, Sumacàrcer (1962), on també en diuen *galleis*; M. Gadea, *T. del Xè* I, 69. A Alacant en diuen *monetes*. —⁵ De *aligot* s'extragué regressivament *àlic roig* [DFA.] com a nom del flamenc: s'eliminà -ot com a impropí, pel seu valor despectiu, i s'afegí *roig* com a distintiu d'un ocell apreciat i de forma altrament poc diferent d'un *aligot*.

Aguió, *aguïar*, V. *guisa*

AGULLA, del ll. vg. ACŪCŪLA id., pròpiament diminutiu del ll. ACUS 'agulla' □ 1.ª doc.: fi S. XIII (Llull, etc.).

Des dels orígens ja apareix en diverses accs. De l'agulla de cosir n'hi ha bastants exemples medievals: doc. ross. de 1323 (*RLR* XXXII, 546), en un de barceloní de 1380 (*BABL* VI, 471), molts en el *Tirant* («vés per amor de mi e porta'm una *agulla* de cosir ab un poch de fil blanch», Ag. I, 359, etc.). Com a nom d'un peix el veig en uns bans dels anys 1349-56.¹

El clàssic ACUS s'ha conservat en l'it. *ago*, en romanès, sard i en els parlars del Migjorn i Centre d'Itàlia, mentre que en el Nord d'aquest país i en les altres llengües romàniques (reto-rom. *aguoglia*, *guila*, fr. *aguille*, oc. *agulha*, cast. *aguja*, port. *agulha*) es va generalitzar el diminutiu ACUCULA, que ja es troba en glosses llatines en lloc de ACUS; de la banda d'ençà dels Alps totes les llengües romàniques postulen la quantitat ACŪCULA, comprensible tractant-se del diminutiu d'un mot de la 4.ª declinació; la variant ACŪCULA dels parlars rètics i italians deu ser deguda a infl. d'ACŪLEUS 'agulló', que en francès i en català fou alterat, viceversa, en -ŪLEUS.

En català té especial importància l'acc. 'rec o sèquia secundaris que van a parar al canal o sèquia principal'. És antiga i es troba repetida en moltes parts del territori lingüístic. Potser en cap no se'n parla tant com en el Rosselló, però també és ben viu a les Hortes de València, de Castelló, etc. És documenta des de 982 «cum ipsos abeveratorios et ipsa *aguilia*» (doc. ross.), en un doc. narbonès de 990 (cites Bast-Bass., 529) i sovint des de princ. S. XIV: «quadam *aculea* vocata Peyral» en un doc. de 1317 de Cornellà del Bèrcol; l'*InuLCat.* d'Alart n'aplega molts més, des de llavors a 1389, relatiu allà mateix, a Toluges, Tat-zó, etc. (*aculea payral*, 1341, 1347). De vegades s'estén al vall ple d'aigua que rodeja la muralla d'una plaça forta o altra fortificació: «no gaus taylor arbre viu que sia en la *agula* que es entorn lo dit port de